

Kunstlik haudumine

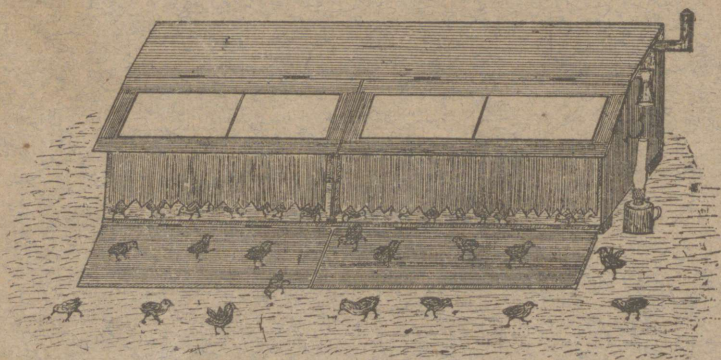
ja

kanade kasvatamine.

Kirjutanud ja väljaannud

F. J. Lorenzsonn.

Turjewis, 1905.

Trükitud F. J. Lorenzsonn'i raamatukaupluse kulusga.

Sind 20 kopy.

Kunstlik haudumine

ja

kanade kasvatamine.

Kirjutanud ja wäljaannud

F. J. Lorenzsonn.

Jurjewis (Tartus).

Trükitud F. J. Lorenzsonn'i raamatukaupluse kuluga.

1905.

7208

Дозволено цензурою — Юрьевъ, 27 февраля 1905 года.

Germann'i trükitõja trüff, Surjewis.

A-10628

Siis.

	Lehekülg
1. Kodulindude tähtsus	5
2. Kunstlik haudumine.	7
3. Munade masinasse panemine	9
4. Talitus haudumise ajal	11
5. Munade järelvaatamine ehk proovimine .	13
6. Poegade munast-tulemine	16
7. Poegade kasvatamine	18
8. Poegade söötmine	20
9. Kanade ruumid	24
10. Kanade tõugudest	30

Gesfõna.

Anuwääät edu sõbrad! Siin tuleb üks weibene raamatufene teile nähtawale ja tootab midagi isäralikku uudist majandusesse pakkuda, nimelt kodulindude (kanade) kasvatamist „kunsti-teel.“

Teistel rahwastel on juba mõndaaega suur ajakirjandus ja laialdased teaduslikud tööd selles asjas liikumas. Gespool nimetatud raamatufene soowiks ka ühte pisukest pilku selle teaduse järele heita. See oleks üks ettewõte, mis mitte suuri tulusid, kapitalisid, ega iseäralikku hariduse-järku ei nõua. Pealegi on see ka üks niisugune töö ja toimetus, mis mitte palju ihulikku jõudu ei tarwita.

Braegusel raskeel sõja ajal on nii mitmed kodumaa pojad ja tütreid ihuliku terwise jäädawalt wigastanud ja selle läbi raskemate tööde kordasaatmiseks kõlbmatad ja jõuetumad. Siin oleks just ka nende tähelepanemist selle raamatufese peale tarwis juhtida, milles ettewõttes seesugused oma igapäewast leiba omandada wõiksid.

Särwa-Saanis, 18. webr. 1905.

Wäljaandja.

Kodulindude tähtsus.

Praegustel aegadel on põllumees sunnitud küllmitmesjugušid sissetuleku hallikaid otsima. Meid hallikaid on juba omajagu küllalt olemas ja leitakse veel juurde, aga siiski kipub kitsikus majandusesse tikkuma. Üheskohas katsutakse karjakasvatuse ja piimatalitusega, teises kohas hobuste-kasvatusega, kolmandas põllusaadustega j. n. e., majandust kosutada ja sissetulekut suurendada; ometi on veel asja olemas, millede tähtsust meie omas weikses kodumaal veel küllalt ei tunne, ega nende väärtusest ei tea lugupidada, see on: „Kodulindude kasvatusest“ suuremal teel ehk wiisil. — Tõeste peakšime sellega ka hakatust tegema ja proowi katsuma iseäranis k a n a d e g a.

Kanade pidamine ja kasvatamine on meie kodumaal üsna madalal järjel. Nende kasvatamine ja pidamine on siia-saadik ainult naeste hoolets ja ajawiitekš, ilma mingisuguse eesmärgita. Nendest sissetulek on ennemine kahjukandwa tuludega ühenduses, wäljaarwatud mõned kopikad wärwi rahasid. — Sage-dasti saawad need süütad loomad veel pealegi üsna häa naabrite wahel tülipõhjuseks! —

Koguni teine-lugu on aga selles asjas wõeras riikides, iseäranis Hollandi ja Saksamaal. Meis maa-des on juba „kunst ja ka teadus“ kodulindude kasvatamises appi astunud. Ei ole enam sajad miljonid rublad aruldased, mida riik nendest sisse wõtab. Kodulinde, iseäranis kanade-kaswatus ei ole neis riikides mitte naljakš ega naeste ajawiitekš, waid koguni suu-

red kaswatused ja perekondade ülespidajad, kus suuri ärisid aetakse, niihästi munadega, kui ka kodulindude nuumamistega. Sealsed isikud ei kaswata mitte enam kümnete wiisil kanu ülesse, waid sadade kui ka tuhandate wiisi. Selleks ei panda mitte enam üksikuid kanu hauduma, waid haudumise masinaid appi töötama, milledesse mitmed sajad munad forraga wõib sisse mahutada; muidugi teada, on neid ka vähemates suurustes olemas. Minult selteel suureneb kodulindude kaswatus kui ka sissetulek.

Ka selle raamatukese eesmärk oleks juhatusst anda, „kunsthaudumise teel“ kanu kaswatama hakata. — Müüd küsib ehk mõni lugija: „Si tea, kui kallid seesugused masinad wõiwad ka olla?“ Wastuseks annan, et need wäljamaa masinad ka mitte üsna odawad ei ole, 150—200 muna tarwis maksawad 120—150 rubla. — Suurem jagu tuleb see sellest, et nende töö juures sagedasti ilmaaegust iludust külge tehakse, et hinda seeläbi kõrgendada, kuna neid aga lihtsalt ja mitu korda odavamalt wõib valmistada, kes sellefama otstarbe täidawad, mida mina, nende ridade kirjutaja, ise ära olen proovinud. Olen ka igatahes walmis, nõuu ja juhatusst andma, kust neid saada on.

Masinatega haudumine teeb ka wõimalikuks juba waratselt talwe kuude sees kanapoegi soetada ja kaswatada. — Kui väga oleks see kasulik, kui juba mai ja juuni kuude sees nuumatud ja heasti söödud kanapoegi linna turudele wõiksimine saata, kui loomulikult neid weel saada ei ole? Nii wõiksimine neist kõige paremat hinda oodata. — Hakatuses puudusiwad muidugi seesugused sissesteated ja ruumid, kus kanapoegi wõimalik kaswatada oleks, siiski ei oleks need raskused ärawõitmata. Ühes ehk teises kohas on säherdused ruumid juba olemas, näituseks, tühjad rehetoad ja soo-

jad tallid, kus neid ilma wäheha takistufeta kaswatawada wõiks. —

Meie kodumaa on ju niiwäga pasfitawas seisukohas. Ei ole meil mere- kui ka raudteed kangel, et sellepärast kaubandusega kaebtust peaks olema. Mis ei mahu siia maale ega leia otstijaid lähenduses, siis on selleks raud- kui ka mereteed abinõuud, mis neist kitsikutest peasta wõiwad. — Et neid aga tarwitada oleks ja wõiks, selleks peab meil ka siis materjali olema ja ka hääd. Et meie aga niikaugese jaoksime, tahaks see raamatukene selles ettewöttes pisut märku anda. Seneusest mõista, et ka selles ettewöttes ühisus rohkem edu teeks. Ühenduses, ehk seltsis wõidakse ka seesuguste saaduste eest palju kõrgemat hinda saada, kui üksikult. Üksikult oleme sunnitud ümber-rändajate wahelkaupmeestele omad saadused odawa hinna eest äraandma, sest et ühel igakord wähemat saaki kaugese wiia ei maksa. On meil aga ühisesed asutatud, kuhu endi saadused enne kokku kogume ja siis korraga teatud kohtadesse saadame, sellel on hoopis teine külg. — Seesuguses korras on wõimalik alati wärskemad kraami kaubale wiia, millest siis ka kallimat hinda wõib nõuda ja seda ka häämeelega maksetakse.

Kunstlik handumine.

Kunsthandumise tarwis on üks masin ehk teise nimega aparat, milles linnu (kana) loomulik soojus saab hoitud, kus munad sees on, nimelt hakatuses 39° celsius. Selle aparati üksikuid jagusid seletama hakata, oleks ilma asjata, ainult silmanägemine teeb selle üsna lihtsaks ja arusaadawaks. Niipalju olgu wõeldud, et sellel aparatil üks soojawee-katel, pealpool munade ruumi sees on, mille soojust petroliumi lambi

läbi eespool nimetatud kraadini hoitakse. Allpool mune on üks plekspann ehk niiskuse-andja, milles leige wesi sees on; haudumise ajal tuleb seda ka mõnikord wärskendada. Kestel neist on munaderaam traat põhjaga ja kestel kummis, kus munad üheteise-kõrwu sees on; munade all olgu arm kotiriie.

Nimetatud masinaid ehk aparatiseid on mitmes suuruses olemas, nimelt: 25 munast kuni mitme saja munadeni. Kõige soovitatavam suurus oleks 100—200 munaga, vähem ei maksa. Et aga selleks korraga niipalju wärskleid mune saadawal oleks, peab enne 20 kuni 25 kana loomulikult teel hautama ja üleskaswatama.

Magu iseenesest mõista, ei sünni mitte kõik munad haudumiseks. Munad, mis üle 12 päewa wanad, ei ole mitte soovitatavad. Mida wärskemad munad, seda ühetasasemalt tulewad pojad välja, kuna wanematest järkjärgult tulewad, mis häa ei ole.

Ka need munad, mis kanadest ilma kuketa on munetud, ei ole haudumiseks kõlblikud. Niisamuti ei ole mitte soovitatav mitmet tõugu kanade mune ühtekokku haudumisele panna, sest mõnel seltsil kanadel on munakoored palju kõwemad kui teisel ja selleläbi väljatulemine mitte ühtlasi ei sünni. Saagu ka ilusa muna wõrmi peale waadatud. Mis liiga pikergused ja terawad, kui ka liiga ümmargused ja tõntsid, pealegi, kellel õhuruum terawas otsas on, ärgu pandagu haudumisele. Ka kahe rebuga munad, mis kergesti tuntuwad on, ei too mitte elu-tugewaid poegi ilmale, sellepärast jäägu seeugused ka kõrwale. Munad, mis kusa-gilt kaugemalt on toodud ja arwata võib, et nad ehk kuidagi flopitud on saanud, ärgu pandagu mitte kõhe haudumisele, waid lastagu neid 24 tundi seista, et muna sisemine olus jällegi endisesse seisukorda jääks.

Munade masinasse panemine.

Enne seda, kui munad masinasse saavad pandud, peab soojus selles niikaua proovitud saama, kuni see 39° celsius seisma jääb. Et soovitud soojust enneme kätte saada, kallatakse tulist wett, selleks seatud torust, ülevalt katlasse. Nüüd pannakse kraad (celsius) munade ruumi, arvata nende kõrguseni, lükatakse aparati üks kinni ja lastakse senikaua seista, kuni ülewal nimetatud soojus seisma jääb. Selletarbeks on aknad, milledest kraadi seisku väga hästi tähele wõib panna.

Kraadisid on mitmes väljavalikus. Kõige kohalised on aga winklis kraadid, millel teine jagu pikem ja teine lühem on; lühemas otsas on kraadide numbrid tähendatud, kuna pikemas otsas elaw-hõbe on.

Katla wee soojus saagu aga reaumuri kraadi järele peetud. See seisku 50—55° wahel kõige haudumise ajal, ainult lõpu päewade sees enam mitte, mida eespool weel saan seletama.

Reaumuri kraad saagu ülevalt torust sisse pistetud ja olgu nii pikk, et tema ots katla põhjani ulatab. On kraad katla torust peenem, siis pandagu temale üks kork ümber, et selleläbi katla wee soojus ei saaks väljaurata.

Munade pesemine ei ole mitte soovitaw. Kui just mõni liiga määratud on, siis saagu ta weikese hambaharjaga ja leige weega ülepeetud, milgil teel aga mitte mõne niiske lapiga nühitud. Selkombel saakswad muna õhuangukesed kinni nühitud ja õhutingimine munasse takistatud. *)

---

*) Mustust ei tohiks munade juures mitte ette tulla, sest selleks peawad kanade pesad, kui ka nende ümbrus iga puhtad hoitud saama. Sagedane pesade puhastamine ja uuendamine hoiab ka loomade elukad eemale, kes mõnikord, ilma puhtufeta, ka kahju muul teel wõiwad teha.

Nõndawiisi pestud munad pandagu alles 10—12 tunni järele masinasse, sest et selle ajaga need täieste arakuivanud on.

Pesemise kui ka hautawate munade liigutamise juures pandagu seda tähele, et mitte neid ühe otsa päält teise ei keerataks, milleläbi õrn rebunahakene kudagi kivistatud saaks, waid mune pööratagu ikka lapiti ümber.

On nüüd masina soojus 24 tunni sees õigesse kohta seisma jäänud ja pestud munad äratahenenud, siis pandagu nad haudumisele. Raam mille peale munad mahutatatakse, on pisut keskelt alla poole kummis. Sinna peale mune pannes hakatakse teisest raami otsast panemisega, ühetisekõrwu pääle, aga ikka niimoodi, et munade peenemad otsad pisut alla poole jääwad, nagu see raami kummis-olek seda iseenesestgi nõuab. Ka saagu munad enne sisse panemist kahelt poolt küllest äramärgitud. See otstarbe on selleks tarwilik, et munad haudumise ajal kaks korda päewas peawad pööratud saama, nii kuidas kana ka loomu sunnil seda teeb, siis märgid meelespidamiseks väga tarwilikud on, et pooled ühetasa wahetatud saaksiwad. Märgid saagu võimalikult ikka kohati tehtud.

Kui munad paigale on pandud, siis seatagu kraad (Celsius) munade peale, nii et elawhõbeda ots nendega ühetasa jääb, mitte aga kõrgemale ega ümberpöördud. Et winkliskraad paremini paigale seisma jääks, selleks saagu raami serwa külge plekikene löödud, mille alla kraad pistetud saab. Iseenesest mõista, et siis kraadi numbrid wastu akent jääwad, millest võimalik näha on.

Talitus haandumise ajal.

Munade masinasse panemise järele ei tohi neid kahel päeval mitte liigutada, vaid peavad wagusti paigal seisma; ainult seda peab waatama, et õige soojus kraadide järel alal ja ühesugune on. Aparatil on selleks ka külgedel püäl augud, kus korgid ees on ja millede läbi, kui waja, soojust wõib ärawõtmise ja ettepanemise läbi säädida. Ka ülewal aparati peäl on selleks jahutamise toru, mis weekatlast läbi, haandumise ruumini ulatab ja millel aukudega kate peal on, jällegi soojuse kraadimiseks.

R o l m a n d a m a l päewal tehtagu masinauks lahti ja tõmmatagu munade-raam ettewaatlikult wälja, munade ümberpööramiseks, kui ka pisut jahtumiseks. Esialgus peab see kaunis ruttu toimetatud saama, et munad mitte liiga ära ei jahtuks, liiategi kui see ruum wilu on, kus masin seisab. Sigusega ei tohi ka see ruum mitte liiga soe olla, harilik toa soojus on selleks omane umbes 12—14 fr. Reaumur'i.

Raami wälja tõmbamisega ärgu unustatagu mitte üks lahti, et soe selleläbi liiga wälja ei woolaks. Neg munade pööramiseks määratagu päewas ikka ühe kellaaru peale, näituseks, kell 6 hommiku ja õhtu ka kell 6. Esimese nädala päewade sees lastagu ainult 5—6 min. jahtuda, nädala lõpul pisut kauem. Üks laud hoitagu ikka aparadi ligi, millede peale munaderaami serwad igakord ettewaatlikult peab tõstetud saama, et raami põhi munadega mitte wastu lauda ei tõukaks.

Munade ümberpööramisega peetagu seda ka meeles, et need munad, mis ükspäew raami serwapool olid, teine kord jälle rohkem ketspaiga poole seataks ja nii ümberpöördud, selleläbi saatsiwad munad ühetasa soojust. Ümberpööramisel on see otstarbe, et muna-

rebu mitte ühelepoole ei kalduks ja seega koore külge ei liituks, milleläbi munaseeme (Embryo) rikutud saaks. — Ühte kindlat munade jahutamise määra ei või mitte kinnitada. Saagu sellepeale woadatud, kudas soojus kufagil haudumise ruumis seisab; kõige lihtsam ja õigem on käega tundmine, et liiga külmaks ei läheks, ega ka liiga soojad ei ole. Hää tähelepanemine on selleks kõige õigem mõet. Iseenesest mõista, et sel filmapilgul mitte teisa toimetusi tegema ei mindaks ja selteel munad unustusesse ei jäetaks, mille tagajärg liig jahtumine oleks.

Ka lampide puhastamine ja petroleumi walamine nendesse, jäetagu selkorral tegemata, et mitte lambiõli õhku haudumise ruumidesse ei pääseks. Koguni ei tohi õliste ega muidu musta kättega mune ümber pöörama hakata. Käed saagu igakord enne seda seebiga puhtaks pestud, et mitte mustuse läbi munakoore õhuaukukesed finni ei maetaks.

Munade jahutamise eeli keeratagu lampide tuled pisut suuremaks, et seda ennemine endine soojus õiguse kraadini jõuaks; kolme kuni nelja tunniga olgu soojus jällegi teatud kõrguses, üle selle aja ei ole mitte kiidetaw.

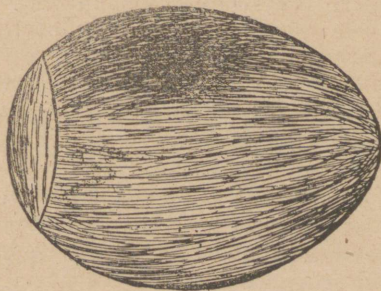
Wiendamal päewal saagu soojus pisut kõrgendatud, nii et $39\frac{1}{2}^{\circ}$ tõuseks. Pärastpoole, teise nädala lõpus võib juba soojus 40° tõusta ja wiimaks poegade wäljatulemise eeli, see on 18. ja 19. päewal $40\frac{1}{2}^{\circ}$. Siiski ei maksa kellegil seeläbi ärahohtuda, kui kogemata juhtumiseleel mõnikord soojus 1 kraad ülesse ehk alla lerkib. Seda peab aga juba tähele panema, et 42° -line mõne tunniline soojus pojad ehk seemne, ärasuretab.

Munade järelvaatamine ehk proovimine.

Seitsmendal päeval peavad munad haudumises järele waadatud saama, mis sugused elu-awaldamises kõlblikud ja mis sugused mitte ei ole. Kõige parem on seda niimoodi teha, et õuwalgus afendel kinni kaetud saab ja siis heleda lambi tulewalgusel seda toimetatakse. Selletarwis on aga ka ise a p a r a t, munade järelewaatamiseks, milleläbi täiesti kindel võib olla ja selgesti ära tunda, kellest elu loota on, ehk kellest mitte.

Muna 6 päewa haudumise järel „õiges seisukorras.“

Muna 6 päewa haudumise järel „kõlbmata seisukorras.“

Digetel, ehk eluawaldawatel munadel wõib selgesti peenikesi joonekesi näha, mis werejoonekesed on, kuna ka ühte musta punkti ehk fogu (Embryo) näkise. Mitte eluawaldawad ehk kõlbamatad munad on klaarid, ärasurnud tumeda punktiga, nagu ülemalpool pilt näitab.

Wiimased tulewad muidugi wälja wõtta ja neid wõib kõõgi tarwituses wäga hästi pruukida; kui ka mitte seda ei taheta, siis munast tulnud poegadele söögiks hoida, milleks muidugi teisa peats tarwitama.

Munade järelwaatust peab aga ruttu toimetama, et need mitte liiga ära ei jahtuks, selleks läheb kaks inimest tarwis, et seda rutemine munad jälle paigale saakswad.

Teise nädala sees, neid talitades ja toimetades peab nendega wäga ettewaatlikult ümberkäima, niisugasti soojusega kui munade ümber pööramisega, iseäranis 11. päewal. Sel ajal tuleb munas eluawalikuks, mis siis wäga ettewaatust nõuab. Ruumis, kus aparat seisab, peab ka waietus ja rahu walitsema. Hüppamised, tantsimised, wali muusika-mäng ülepea kõik rohkemad õhuwäristused ei ole mitte lubatud, iseäranis 11. päewal.

Eluawaldusega tõuseb ka soojus aparatis iseenesest ja liiategi lõpu poole nii, et lambid mitmeks tunniks peab kustutama.

Üks peaulesandest on ka see, et wärsket õhku mitte ei puuduks; juba kõik see haudumise-aeg nõuab seda, iseäranis aga wiimaste päewade sees. Selleks on ka aparabil õhu-augud ehk wentilid, millede läbi seda wäga wõimalik toimetada on.

Meljateistkümnemaal päewal peab teistkorda munade järelwaatamine ettewõetud saama. Nüüd saab niisamati toimetatud, kui esimesel korralgi. Selgesti on nüüd ära tunda, kas poeg munas on, wõi mitte.

Diged munad on tumedad ja läbipaistmata, kuna teistel ainukene must tombifene on; wiimastest ei ole midagi loota ja peawad wäljawõetud saama. Teisel läbiwaatamisel tuleb palju wähem praagitawaid mune ette, kui esimesel korral seda õieti on toimetatud.

Nende päewade sees peab mune nüüd palju kaemine jahutama, kui ennemalt, siisgi diget määra ei ole olemas. On proowitud, et jahutamine selle ruumi soojuse kraadiga kõrwu seataks, näituseks: On ruumis, kus aparat seisab 10° sooja, siis 10 minutid, on 20° sooja, siis peab 20 minutid jahutama. Wilus ruumis liiga jahutamine ei ole mitte häa. Peale jahutamist peab endine soojus kolme tunni pärast jälle alale tulema.

17. ehk ka 18. päewal saab munade ujutamist kättele wõetud. Selleks saagu üks kaunis ruumikas wann wõetud ja sooja wett sisse pandud ja selle soojus 40° Celsius (mitte Reaumur) heatud. Nüüd pantagu munad ettewaatlikult wette; selleks olgu ka enam kui üks isik, et selle toimetus rutemine lähets. — Kui mitte kõik korraga ei mahu, siis muist enne ja teistjagu pärast. Waheajal katsutagu aga wee soojust, et õieti on.

Eluawaldawad munad hakkawad peagi liigutama, ja mõned üksna tugewasti, mis pealtwaatajatele kaunis nalja teeb. Ühtlasi wõib ka seega ette juba ära näha, kui palju poegi wõib ilmale tulla. Millest aga midagi loota ei ole, see seisab enamasti wagusti ehk wajub wee alla. Sellegipeale ei maksa neid mitte wälja wisata, waid äramätkida, et siis edespidi näha saaks, mis temast saadud on ja teine furd seda kindlamine teada oleks.

Ülemal nimetatud ujutamine on sellepärast tarwiline, et muna koore õhu-augud rohkem lahti lähetsiwad ja selle läbi wärsket õhku munasse pääseks, mis

lõpuotsa wäga tarwilik on. Umbes 4—5 minutid wees seissta lasta, aitab küllalt. Kui ka rohkem kui ükskord wiimaste päewade sees ujutamist ette wõetakse, ei tee mitte paha. Pardi munad, mis 25. päewal peawad ujutatud saama, nõuawad haudumises palju rohkem niiskust.

Peale ujutamist pandagu munad ilma kuiwata-mata jälle kohale, niiskust on neil wiimaste päewade sees muidugi rohkem tarwis. On ka soowitaw, kui lõpu päewade sees munade jahutamise ajal, enne aparati panemist, leige weega neid pritsitakse. Selleks wõetagu wett suhu ja pursatagu tihedat udu munade peale, sel kombel kuidas rätsepad riidepressimises teewad.

Peale 17. päewa ärgu pööratagu mune enam, waid ainult jahutamine wõib weel paar päewa edasi-kesta. Kui tähelepannakse, et pojad munades juba häälitsewad ja nokaga munakoort nokkima hakkawad, siis peab ka jahutamine seisma jääma.

Poegade munast-tulemine.

On haudumiseks wõimalikult wärsket munad walitud ja ka haudumise ajal kõik tarwilikud nõudmi-sed täidetud, siis hakkawad suurem jagu poegi juba 20. päewal munadest wäljatulema, nõrgemad aga 21. päewal. Kes 21. päewa lõpul alles tulewad, need on enamasti wäetimad ja nõrgemad ja neist on ka wähe elu-lootust. Poegade wäljawõtmises saagu nii wähe kui wõimalik, abi tarwitatud, mille juures muna-naha weresooned saakswad rebistatud. Kui üks tilgakene werd loomakesest kuidagi ettewaatamatateel nähtawale tuleb, on ta siis niipalju kui kadunud; kõik peab loomulikul sunnil ise sündima. Pojad, kes oma jõuga mitte munakoort ei katkesta, ei ole mitte

elujõulised ja peab neid saatusse hooletaks jätma. — Ainult, kui just näha on, et koorenahk täiesti pojast on lahutanud ja kuiw näikse, aga paksu koore läbi pojal sellest välja tungimine takistud saab, siis ainult võib pisut abi teha, aga ikka väga ettevaatlikult. Muudugi peab munal pojast juba auk enne sisse nokitud olema.

Poegade väljawõtmine ja aparati sahti tegemine sündigu ainult 3—4 korda päewas, et selleläbi liiga jahtumist ei sünniks ja need munad, milledest weel tulemata on, külmaks ei jääks. Si sünni-ka poegi enne aparatist välja võtta, kui nad täiesti ära kuiwanud on. Wahete-wahel peab ka palawat wett katlasse walama, et selleläbi soojus katlas suureneks; ehk kui lambid seda lubawad, siis nende tuld märksalt suurendada, mis weel kohasem, mille walu ka wett hästi sojendab.

Need pojad, kes aparatist haudumise-raami pealt ärawõetud saawad ja juba kuiwod on, tulewad nüüd ühte ruumi panna, mille soojus 35° Celsius peab olema. Neid sojendamise ruumid on kahte moodi. Esimene, kuhu pojad mitte kauaks ei jää, on aparadiga ühtekokku tehtud *) ja omale soojust ka temast saab. Teine ruum saab nõnda nimetatud „poegade kaswataja“ ehk warjaja (Stucke) hüütud. Esialgul saawad wanemad ja tugewamad pojad sinna sisse mahutatud ja pärast seda muudugi kõik, millega nad väga hästi rahul on ja ära harjuwad ja 3—4 nädalaks sellesse korterisse jääwad. —

Ex bibl. miv. T.

*) Minu oma väljamõeldud on palju lihtsam ja täidab sedasama otstarbet. Üks laudadest kastikene aparati peal, mille põhjast aparati sooja toru läbi käib ja seega soojust poegadele küllalt annab.

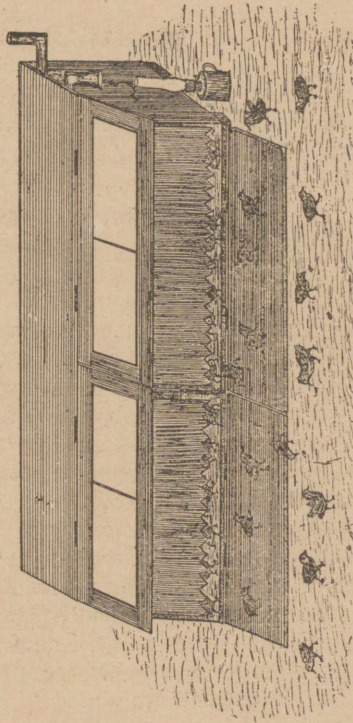
Rimetatud ruum saab ka hakatuses lambi tulega plektorude läbi sojendatud, pärastpoole seda enam waja ei ole, sest poegade eneste soojus on selleks küllalt.

Poegade kaswatamine.

Mitmed auuwäärt lugijad ehk mõtlewad: Kas see peaks wõimalik olema kanapoegi ilma nende emata üles kaswatada? Tõega ometi! pealegi weel wähema õnnetustega, kui ema järel kaswatades. —

Kana armastab ju oma poegadega hästi ümber hulkuda. Kui tihti ei saa see rändamine weikestele poegadele hädaohhtlikuks. Tihti waritsewad kassid, kulid, waresed ja mitmed teised rööw-elajad nende weikeste elu järele, ehk küll ema ei tea kui hoolas walwaja oleks, siisgi ikka läheb neid kaduma. Kui ka iga kord mitte rööw-elajad nende ligi ei pääse, saab neid jälle mõne teise järeldusel otsa. Suhtub wihmane wiluilm, kus rohi muudugi märg on, mille sees weikesed pojad märjaks saawad ja külmetama hakkawad. Wahest ei mõtlegi aga ema neid sojendama hakata, waid rändab ja kraabib ilma wahetpidamata ringi ja sagedasti on selle järeldus, et jällegi mõni poeg kaulse on jäänud. On nähtud, et hakatuses kana kaunis karja poegadega ümber hulgub, kuna wiimaks ainult pooled neist on järele jäänud ja üles kaswanud. Ei iialgi saaks aga kana 50—100 poja kaswatusega toime. Ja kui neid mitmele emale oleks ära jautatud, tuleks ikkagi segadust ette. Ühes ruumis emad poegadega hoida on wõimata, sest et nad kofku ei lepiks ja nende tülide tagajärg oleks jällegi poegade õnnetused ja otsasaamised. Nendele kõigile üksikult ruumisid muretseda, oleks aga tülikas ja kulurikas olema.

Soopis parem on aga lugu, kui kanapoegi 50—100 tüki „ilma emata,“ eespool nimetatud ruumis üleskasvatatakse. Üle 100 ei ole mitte soovitav ühes ruumis kasvatada. Suhtub kuidagi warjaja

Boegde-warjaja (Glucke).

(Glucke) wiluks jääma, siis tungivad pojad liiga ühte hunkusse, milleläbi mõni ärälämmatatud wõiks saada; seda tuleb ainult hõtatufes ette, mille järel peab walwama. Kui pojad juba suuremaks on kaswanud, siis

ei tule seda õnnetust enam ette. Ka toitmisega ei saaks suuremahulga juures mitte korralikult tähelepanna, sest et mõni nõrgem tugewamatest eemale saaks tõugatud ja sellelābi kudagi kängu jääks. Saavad aga pojad korraldasi süüa, siis kosuvad nemad kõikipidi palju ennem sellteel, kui ema järel ja nende kaufseminemised on ka wāhemad. Wiimaks harjuwad loomafesed selle „warjajaga“ nõnda āra, et kui pisut endil wilu tunnewad olewat, wōi wihma sadama hakab, ehk ka kedagi hirmutawat asja nāewad, siis filmapilk warjajasse jooksewad ja sellega kõigiti wāga nõus on. —

Poegade Jöötmine.

Enne 36—48 tundi ei pruugi munast wäljatunud poegadele mingisugust toitu anda. — Munarebu jätised on alles selteel kehasse jäänud, mille otstarbe see neile hakatuses toiduks on. Kui liiga wara toidust antakse, siis rikub see poegade seedmise āra, millel enamiste paha järeldus on. Enne seda peab nende sifekord ülemal öeldud jätistest puhastatud olema, kui toidust wōib andma hakata. Peaasi on poegadel esiteks soojus ehk hautamine, mille eest peab muretsema.

Kõige esimene toit olgu neile keedetud ja peeneks hakitud munad, wanapoolse saiapurugu segatud ja pisut rōõsa piimaga niisutatud, aga mitte liiga mārjaks tehtud. Seda antagu esiteks pisuthaawal, umbes iga paari tunni järele, aga niipalju, et korraga ikka ārasöödud saaks.

Ka rōõsapiimaga leotatud odratangud, mis aga mitte hapuks ei tohi minna, olgu wahendusets. Niisamuti ei ole ka tatra- ja kaeratangud mitte laita, kui neid aga saadawal oleks. On juba pojad üle kolme nādala wanad, wōib neile juba warsti ka odrajahust

kui ka kartowli-segist toidust anda; edespidi 5—6 nädala wanadusega ka juba kaera-, odra-, kui ka nisuteri. Kui neid kinnises ruumis kaswatatakse, siis ärgu ka unustatagu wahete-wahel liiwa andmata.

Zoomiseks olgu puhas-wesi, aga parem weel rööskpiim, mis wäga kosutaw on.

Wee, kui ka piima sisse pandagu pisut ärasulatatud filmakiwi (Eisenvitriol), sest harilikult saawad pojad 4—5 päewa järele lahised kõhud, mis iseenesest küll mitte wäga kardetaw ei ole. Tügewamad pojad teewad seda peagi läbi, kuna aga nõrgemad mõnikord selle järeldust kannatawad. Ülemal nimetatud segi aga kaitseb selle wea eest, ehk aitab kergemine läbi teha. Silmakiwi on ka edespidi ikka häa poegadele anda, ka weel, kui nad juba 2—3 kuud wanad on, sest et see wäga werikosutaw on.

Zoomise-riistaks tehtagu tfinplekist küna $\frac{3}{4}$ tolli sügaw, 2 tolli lai ja nii pikk, et warjaja (Glucke) sisse mahub kui tarwis on.

Üle 100 pojale on juba warjajad ühe lauakese läbi kahte jalku jaotatud, kus siis kummalgi poolel oma joogikiina peab olema.

Söögi tarwis olgu õhufesed lauakesed, kuhu toidus peale pandud saab. Selle andmise juures on wäga tähtjas pisut laua külge igakord koputada.

Zoomakesed harjuwad wiimaks sellega nii ära, et kui nad ka juba suuremaks on saanud ja neid söögile tarwis kutsuda, siis ainult mõni kõps kufagile wastu lüüa, siis igalt poolt selles mõttes kofku jooksewad, et jällegi toidust antakse, see teeb sagedaste pealtwaatajale hääd nalja. —

Päikesekiired, nagu igauks teab, on neist kosutawatest oludest. Ka kanapoegade peale ei jäta see oma mõju awaldamist. Kui ka nemad alles pisukesed on, võib neid ikkagi päikese, kui ka wärske õhu kätte

wiia. Warjajal on selleks klaas aknad poollangatile peal, mille läbi päikese-kiired hästi nende peale paistawad. Kui ka tuulne ilm on, ei tee see paha, selleks on ukсед ees, millefid kiini wõib panna; lahti olles on need ka trepi asemel poegadele, sisse- ja wäljakäies. Siin juures ei tohi ka puhtust ära unustada, mille järele hästi peab vaatama.

Nüüd tuleb ka weel tähelepanna, misjuguised pojad eluloomadeks, ehk misjuguised nuumamiseks ehk täpmiseks tulewad kaswatada.

Esimestele peab looduses lahtet ümberjooksmist lubatama, et selleläbi keha-muskulid kui ka kondid tugevamaks saawad ja mitmesuguste ilmade wastu ära harjuwad. Ühtlasi leiawad nemad ise kõiksugu rohutaimed, kui ka ussa ja mardikaid, mis neile puudumata peab olema.

Neile aga, kes kõõginoa tarwis on määratud, ei ole liiga wäljasjooksmist mitte wäga tarwis. Peaasi on neile hästi süüa anda, et nad mõne nädalaga hääd tümad tomsud oleksiwad. Kui nemad juba suuremaid sulga hakkawad kaswatama, siis ei kogu nad mitte enam rammu poolest, waid hakkawad muid kehajaguised täiendada. Et wiimased hästi söödud saaksiwad, siis peab neile seda ka muretsema, mis esimestel looduses saada on, näituseks haljast noortrohtu, lihajätised j. n. e.; ka liiw ei tohi puududa. Siiski ei prungi neil nii suurt wahendust olla, kui esimestel; peaasi pehme toit ja vähem juua.

Selle raamatutese peasiht ei ole mitte kanade kui ka nende poegade nuumamisest seletust anda, waid kaswatamisest. Esiteks peab neid olema, et nuumama wõiks hakata.

Kaswatuse jaoks poegadele, saagu juba aegsaste umbes iga kolme päewa tagant kondi jahu (phosphor-faurer Kalk) söömise sisse segatud, see edendab ja toe-

tab kondi- ja sulgede kaswu. Kondijahu wõib ifka noorte kanadele wahetewahel anda, seni kui juba täis kaswanud on. Theelusika täis 50 pojale saab küllalt, suurematele muidugi rohkem. Kui nimetatud olus puudub, saawad mõnikord noored kanad jalgade nõrkust, iseäranis siis, kui nemad mitte hästi awarates ruumides ei saa üleskaswatatud.

Kondijahu on igast apteekist kui ka rohukauplustest ja veel mõnest teistest poodidest saada, wiimastest saab jeda muidugi odavamalt.

Rõige parem oleks veel konta ise peeneks jahwatada, mis kanadele veel parem maitseb; selleks on jällegi ka masinad, mis peeneks jahwatavad.

Kui pojad juba noorteks kanadeks on sirgunud siis peab neid, kui palju on, künadest söötma hakkama, millel kahel pool pulkadega kaas peal on. See kaas saab alumisepoole (küna) peale, kas hingedega ehk ka jalapulkadega nii kinnitatud, et küüa ettepannes ja küna puhastamises pealt ära wõib keerata ehk tõsta. Seesugusel söötmisewiisil ei saa kanad mitte toitu raisata ja mahuwad kahelt poolt korraga sööma. Piikuse wõib kanade paljuse järele teha.

Täiskaswanud kanade-toit wõib mitmesugune olla. Et aga talwel neid kõige rohkem käest tuleb sööta, siis on järgmised toidud soovitatavad: Peeneks hakitud keedetud kartohwliid, kuhu pisut odrajahu sekka wõib panna. Wilja teradest on kaerad ja nisud paremad kui odrad; wiimastel on muna walge olusid rohkem. — Roheliseks toiduks olgu samlad, kaselehed ja nõgesed, mida sügise selleks wõib kohale panna. Rõige tulusam on aga kapsas; raiutud peast wõib ka söögi hulka segada. Terwid päid wõib aga ka selleks alalhoida. Neile jäetagu juurikad külge, millest talwel kanade pendide külge wõib riputada, aga nii kõrgele et nemad pisut hüppama peawad, enne kui nokaga

wõtta jaawad ; sellteel leiawad nad sugu kehaliigutust ja muflkite harjutust, mis mitte laita ei ole.

Talwel antagu kolmkorda päewas süüa ja wõimalikult leigest. Kui ööd pikemad, siis peab ka tulega söödetama. Öhtune toidus olgu ikka terad. Tihti saagu ka peeneks tõugatud munakoori ja liiwa sõmeraid ettewisatud. Ka pihlaka-marjad ärgu saagu unustatud, mille järele kanad wäga maiad on ; neid wõib sügise korjata ja talweks alale panna.

Kanade ruumid.

Kanade ruumid olgu lahedad ja korralikult, kui wõimalik, mitmes jaus.

Waheseinte ehk aedade läbi wõib neid nõnda ärajaotada, kuidas tarwitus nõuab, kus juures neile läbisaamiseks alt lahti jäetakse. Soowida oleks ruumid kolme jaku jaotada, need on : Magamise-, söögi ja munemise-ruum, wiimane wõib esimestest pisem ja pimedam olla.

Magamise ruumi põrandal on kõige sündsam kuiw rabamuld. See hoiab aluse kuiwa ja imeb ja kiskub kõik pahad lõhnad oma sisse. Kui seda mitte saadawal ei ole, siis peab ka kuiwa pahma ehk hognatega leppima, wiimased hoiawad ka asemel kaunis kuiwad. Esimese sõnnik on kasulikum kui wiimase.

Pennid magamiseks olgu ümmargustest puudest, ilma oksteta ja mitte kõrgemale, kui 4—5 jalga seatud,

Kui ruumid lubawad, siis oleks soowida, et söötmise koht ka teisal ehk esimesest lahutatud waheseina läbi oleks. Sinna põrandale oleks kõige parem kuiw liiw soowitaw olema. Liiwa peale wõib ka wiljaiwi laiali wisata, mida nad sealt seest hoolega ülesse otsiwad. Söögiküna aga saagu kõrgemale pukkide peale

seatud ja lauad kahele poole pandud, seega ei saa nemad mitte liiwa söögi hulka sibiida. Tuhk, milles sööd sees leiduvad, pandagu neile mõne riistaga soplemiseks; võib ka pisut kuiwa liiwa ehk lupja sekka panna, see puhastab sulga ja hoiab söödikuid eemale, kes ka wahest kanade külge tekkivad asuma.

Munemise kohad olgu ennemine pimedas kui walges, nagu juba eespool öeldud on. See on sellepolest parem, et kanad ifka armsamine pimedasse munevad, kui walgesse. Sseenesest on see üsna ühestküljest fiidetaw, sest siis ei ole munad mitte nähtawal. Mõnikord tuleb ette, et üks ehk teine kana, iseäranis talwe kuude sees, mune hakkab sööma, suwel ei tule seda ette, siis on wiimased seega rohkem warjul. Munaföömine on väga raske ja tüütaw nendest ärawõerutada, kes juba sellega harjunud on, muud abinõuu sellele ei ole, kui kööginuga, seda peab aga kohe tegema, kellest margata on, muidu laguneb tõi ka teiste külge laiale. — Nimetatud pahamood tuleb sellest, et munakoored liiga õhukesed on, mida kana väga hästi nokaga ära tunneb, see on see põhjus, mis teda selleks awateleb. Subja olusid peab siis rohkem andma, et munakoored kõweneksiwad.

Pejad on kõige hõlpsamad nii seada: „Wõetagu kaks saelauda, löödagu seinä sisse waiad ja saelaud sinna peale, püist waiad olgu tugedeks ka all, teine seatagu nii kõrgele, et kana lahkest alla mahub, nüüd jaotatagu kõik see ruum sahtlite wiisi ära pisukeste lauakeste läbi. Alumise lauä ääre külge saagu üks kitsas lauaserw finnitatud, et munad mitte maha ei weereks. Viiga kõrgele ei ole ka mitte soovitaw, umbes 3—4 jalga on küllalt; ka üks latt olgu põigiti ette löödud, kus peale kanad enne lendawad ja sealt pejadesse astuvad. Kui pejad liiga walges on, siis võib ka riide tükkid ülemise lauä serwa külge lüüa; pejasse minemiseks ei

ole see mitte takistuseks, sest et riie ennast edasi laskeb liukata ja jälle oma koha peale langeb.

Põhud, mis pesadesse pannakse, olgu kuiwad ja saagu tihti uuendatud. Hää on mõnikord kirburohu tolm (Insektenpulver) neisse raputada.

Enamasti hoitakse kana pesades ka pesamunad, sest et kanad ikka neisse pesadesse ennemine munema lähewad.

Pesamunad peetakse mitmes kohas portselaanist ehk ka puust. Esimesed aga ei ole sellepoolest hääd, et muretawad munad kergesti nende wastu katki wõiwad minna, kui kana neid liigutab. Wiimased on liiga kerged ja wärw õerub ruttu küllest ära ja selle järeldufel tunneb kana neid ära. Mina, nende ridade kirjutaja, olen lastnud õiged munad hästi kõwaks teeta, peale selle weel weeklaasi *) (Wasserglas) wedelikus mõned tunnid seista lasta, (umbes 3—4 tundi). See otstarbe on selleks, et selle wedeliku läbi muna õhu-augud täiesti kinni saawad, misläbi muna-käärimine ehk sandiks minemine takistud on, seejuga mune wõib kaua pesamunadeks pidada. Nemad saagu weel ära märgitud, et mitte pesast mune korjates, wärsketega wahetusesse ei sattuks. Ka wärskaid mune wõib selle wedeliku abil kaua alal hoida.

Suwe ajal ei taha kanad hää meelega mitte seejuga seina peale tehtud pesadesse muneda, waid armastawad rohkem kõrwalisemaid kohte otsida. Selleks wõib pesasid mitmel wiisil seada ja teha kuidas keegi tunneb parema olemat. Peaasi on, et pesad ikka teatud oleksiwad, sest muidu lähewad nad jalaja handuma. Handumise wastu on kõige parematest abinõudest, kui kana ühte üksikusse ruumi kinni pannakse. Mõnikord

---

*) 1 jagu Wasserglas ja 5—6 jagu külmaks jahtunud keedetud wett.

pannakse ka üksigi kuff weel juurde, millel aga teine furd midagi tähtsust ei ole.

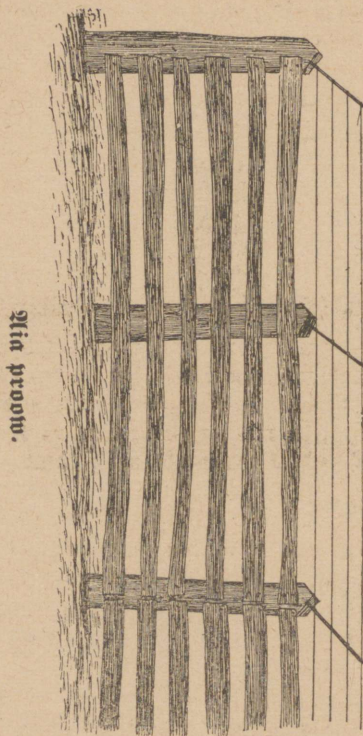
Kus juba rohkelmal wiisil kanu kaswatada soowitakse, siis peab suwel nende tarwis üks aed ehk koppel olema, millel wari ümber oleks, et nad mitte liiga laiali ei läheks ja seega naabri wõi ka oma wilja talama ei pääseks.

Et aga kawa linnu seltsist on ja lennata wõib, siis on teine furd üksna täbar neid selleks tagasi hoida, et nad üle aia ei saaks lennata. Rasket tõugu kanad, millesid eespool saan nimetama, ei saa sellega mitte nii osawasti walmis, seda paremine aga teised. Nii kõrget aeda teha, et üle ei saaks lennata, on peaaegu wõimata ja ka kulu-rikas. Selle takistuseks leiab siisgi nõu, mis üksna lihtne ja wähem kulukandja on:

Pandagu postid, umbes 6 jalga pikad, maa sisse wälimine külge olgu pisut ära tahatud, kuhu praaklaudade otsad kinnitatud saawad. Üks post olgu ka weel laudade keskel, sest muidu on tollilised lauad tuule käes liiga nõrgad. Seefuguse põiki laudadest aed ei pruugi sugugi kõrgeu olla, kui 5 jalga. — Lauad saagu nii tihti löödud, et kanad läbi ei saa pugeda. Peale selle löödagu postide otsade külge paari jala pikused teibaotsad, pöllangagile sissepoole. Nüüd wõetagu kaunis peenikest traati ja hakatagu aia otsast peale ümber puskade furd lüües edasi minnes punuma, et iga traadi wahet umbes kolm ehk neli sõrme jääks. Seefugust aeda jõuab rutem teha, kui arvata wõiks. Traat olgu aga hästi fitte, et katti ei murduks. Ühe poole wakamaa peale läheb umbes 6—7 n. 15—16 kop. nael. Nii sugune aed on kanadele täiesti petlik. Selles mõttes, et aia serwa peale lennata, pörfawad nad wastu traatistid, mida nad ei näe ja kukuwad kokkudes tagasi, teist ja kolmat katset nemad ei püüagi enam.

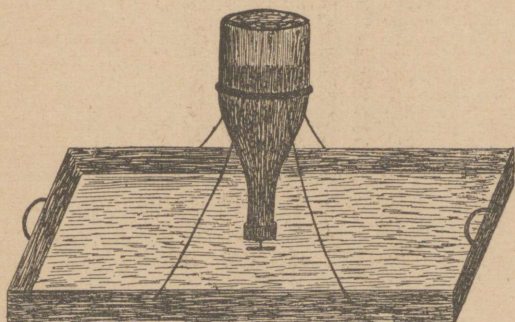
proowida. Wärawad olgu parem püstwarwadeft, feft traadiga, on neid ülewelt paha fiduda ; ka hästi kõrgem.

Nia ruumiks jaagu wõimalikult hästi muru-rikas plats walitud. Kui jeda mitte jaadawal ei ole, siis

peab mõnda rohu seemneid mulla sisse külwama, näituseks : linnu rohu seemneid (Vogelgras) ; ka kaeru ja ernid wõib korraks külwata, mille orast nad hakatuseks kaunis hästi armastawad. Soowitawad on weel järg-

mised seemned segatud külvata. Rahgras ja Harnklee. *) Pealegi saab selteel ikka kanadel rohutu wärskte hoida, kui ükspool ruumist söödetud saab ja teine kaswada lastakse. See on küll pisut tülikas sisseseade selle ära jaotamisega, aga siiski mitte wõimata, kanadel on wärsktet rohutu selwiisil alati saada ja selle järeldufel munewad nad paremine. Kui ruum lubab, siis wõib ka ühte kohta wilja teri mulla sisse wahete-wahel künda

Joogi riist (automatish).

lasta, mis neile siblimiseks hästi tööd annab ja wiimane kui iwa hoolega ülesse saab wtsitud.

Suwel kui ka talwel saagu ikka selle peale waadatud, et kanadel alati puhast wesi juna oleks; talwel ikka leigelt ette antud.

Rõige lihtsam joogiriist on järgmine: Tehtagu üks pikergune kaunis paksum tsinkplekist pann, umbes 3 tolli serwad kõrged. Goodetagu tinaga neli, mõlemile poole kaks traadist tuge ja nende otsad ülesse

---

*) Kunstärneritelt wõib neid saada; kui mitte seda, siis wäljamaalt nende läbi tellida lasta.

ühe niisuure ümmarguse plektrõnga külge, millesse pudeli kaelapoolt jagu see jagu läbi mahub, et pudeli suu pisut põhjast kõrgemal seisab. Põhja, pudeli kaela kohta võib üks tollikõrgune plekk serv kinnitatud saada, mis pudelile paremaks toeks oleks, et suu just mitte vastu põhja ei langeks. Selteel ei tule pudelist mitte rohkem wett wälja, kui kanad ära juua suudawad ja wesi seisab neil ikka wärste ja puhast ees. Niisugust joomise sisseseadet nimetatakse isetegew (automatisch). Monopoli 2½ toobine pudel on selleks üsna omane.

Kanade tõugudest.

Mõnelgi hakkajal ehk alustajal kanade-kaawatatal tuleb see küsimine nagu iseenesest: Misugused seltsid ehk tõud peaksiwad küll kõige paremad olema? Jah, seesugust küsimist on küll otsekoheselt raske wastata. Ühed ehk soowiksiwad rohkem munejaid, teised jälle lihakanu ja kolmandad ehk tahaksiwad, et need mõlemad omadused ühel ja seltsamal tõul oleks, mis iseenesest mõista, kõige parem oleks. Selle peale pean ütleva, et ka kõige wanemad kanakaawatajad ei ole veel selge otsusele selles asjas tulnud.

Kana headus ja tema edenemine ja omadus kosuwad ühes temaga ümberkäimises, tema toitmises kui ka wabaduses. Kõige esimene tingimine, kus kanu suuremal wiisil soowitakse kaawatama hakata, olgu „ruumid,“ nagu juba ennegi sellest awaldanud olen. On ruumid awarad ja kohased, siis võib ka mõne tõu järele ligemalt areldama hakata.

Teada muudugi, et see kellegile rõõmu ega lusti ei tee, kui neudest midagi kasu ei jaaks, liiategi weel ühel alustajal, kes siis kohe selle lõbu kõrwale heidaks.

Ufi ei ole aga sugugi nii, kui seda jüdikalt ja õieti peale hakatakse. Kui ka esiotsa ühel ehk teisel wiisil äpardusi juhtub, siisgi ei maksa weel ettevõtet sellepärast kohe järelejätta. Proovimine ja asja läbi-kaalumine, arutus ja ka kannatus wiib ikka edasi.

Ühe ja sellesama tõu hulgas leidub aga mitmes väärtuses kanu. — Peaasi on siis kõige paremaid munejaid tähelepanna ja siis nendest soetama hakata, jõudeleiva-sööjad ärgu sallitagu. *)

Kõige soovitavamad tõud olgu siisgi järgmised : Walge minorika ; see tõug on üks parematest talwel munejatest ja ei armasta mitte hauduma minna. Munad on hästi suured ja niisamuti ka liha maitsev. *S t a l i a* kanad on ka kaunis laialdased ja üsna hääd suurte munade munejad ja kosuwad ruttu. Hästi ülespeetud ja korralikult täswatatatud, hakawad juba 5—6 kuu pärast munema. Liha ei ole aga mitte nii maitsev, kui esimestel.

L a n g s h a n on üks raskematest tõugudest ja liha kanadest. Munad on kestmised, kosub pikkamisi, püüab ennemine rohkem hauduma minna, kui esimesed, liha on aga väga maitsev, sellepärast nuumamiseks väga soovitawad.

Peale nende on weel üsna hääd peetawad tõud : *R a m e l s l o h e r i d*, *w y a n d o t t e r i d*, ja ka *k r e f l ö r i d*.

Wiimane tõug on hästi madala jalgadega ja tomjakat kehaga (masajad) ja üsna hooljad munejad, munad ka kaunis suured.

Ühele algajale annaksin ma nõu ikka esiteks üheainsama tõuga peale hakata ja nendest esiteks paremad

---

*) Masajad ja tomjakad kanad on enamiste hääd munejad.

wälja walida. Kui juba asi tuttavamaks on saanud, siis muidugi laiemalt tõugudega katsed teha.

Kui ainult munemiseks kanu pidada tahetakse, siis ei ole kukkede korraliku hulga määra vaja. Saavad munad aga haudumiseks tarvitatud, siis võetagu ainult need munad, mis 4—5 nädalat peale kukkede juures-olemisel on munetud saanud. Kukkede arv olgu 12—15 kana peale üks määratud.

Seega lõpetab see raamatukene ühes lühikeses näpunäites kanade pidamist.

A-10628

